

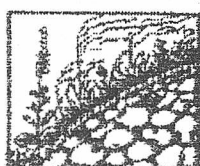
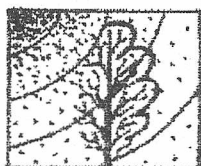
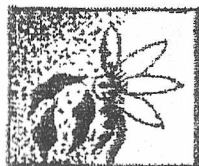
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ УКРАЇНИ  
УКРАЇНСЬКА ЕКОЛОГІЧНА АКАДЕМІЯ НАУК  
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ  
ІНСТИТУТ  
УКРАЇНСЬКЕ БОТАНІЧНЕ ТОВАРИСТВО  
КРИВОРІЗЬКИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ ЦЕНТР

## ОХОРОНА ДОВКІЛЛЯ:

екологічні, освітянські, медичні аспекти

(Матеріали Всеукраїнської конференції:

11-12 грудня 1997 року, м. Кривий Ріг)



Кривий Ріг  
1997

## ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ ДІТЕЙ З ПРИРОДОЮ У ТВОРЧОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПРОСВІТИТЕЛІВ

І.Г. Любар

Проблема взаємодії дітей з природою є однією з найбільш глибоко розроблених в українській педагогіці. Виховання у дітей ставлення до природи виходить з ментальності нашого народу. Предки українців ще з часів палеоліту ставилися шанобливо до об'єктів живої природи, дбали про їх збереження.

Г.С. Сковорода перший в історії української педагогічної думки й освіти висуває ідею природного виховання. Він вважає, що формування людини має бути спорідненим із її природою. У байках, притчах педагог-просвітитель висловлює думку про те, що природа має вплив на людину. Поза природою людина не може мати життя, адже "без природи - як на манівцях: чим далі йдеш, тим більше залутаєшся". Сковорода вважає, що людина наділена природою найвищими якостями: людяністю, сердечністю, великодушністю, справедливістю, скромністю, працьовитістю, гідністю тощо.

О.В. Духнович, наприклад, розглядав залучення дітей до роботи з об'єктами природи важливим засобом виховання. Він визначає широке коло трудових обов'язків дітей, виконання яких узгоджується із їхніми фізичними можливостями /робота в саду, на огороді, на подвір'ї тощо/. "Землеробство для людини є природною справою, воно... сили змінює, розум розвиває, також приносить користь людині. Для того також потрібно їсти, щоб всюди шкода мала великий огород або сад, в якому діти могли

забавлятися і привчатися до науки правильного землеробства".<sup>1</sup>

Великий вітчизняний педагог К.Д. Ушинський у своїй педагогічній теорії вивів закономірність зв'язку і впливу природи на духовне життя людини. У народному дусі, його мові втілені "і небо вітчизни, її повітря, її фізичні явища, її клімат, її поля, гори і долини, її ліси й ріки, її бурі й грози - весь той глибокий, повний думки й почуття голос рідної природи, який лунає так гучно в любові людини до її іноді суворой батьківщини, який відбивається так виразно в рідній пісні, в рідних мелодіях, в устах народних поетів".<sup>2</sup>

Вивченню значення спілкування учнів з рослинним і тваринним світом, природними об'єктами багато уваги приділили видатні педагоги ХХ століття С.Ф. Русова, А.С. Макаренко, В.С. Сухомлинський та ін.

В системі трудового виховання А.С. Макаренка значну увагу приділив суспільно корисній праці по догляду за об'єктами природи. Вихованці колонії ім. М.Горького і комуни ім. Ф.Е. Держинського на закріплених за ними територіях засипали ями, удобрювали поля, знищували бур'яни, закладали нові сади, клумби, квітники, побудували оранжерею, виготовляли вулики для місцевого об'єднання бджолярів, очистили від мулу забруднений ставок, який з часом став улюбленим місцем відпочинку колоністів. А.С. Макаренко доцільно використовував кожен можливість для організації спілкування вихованців з природою, що вносило в їх життя елементи культури, естетички.

Глибоко розроблена проблема охорони природи у педагогічній системі В.О. Сухомлинського. Досліджуючи проблему "школа і природа", педагог розглядає природу як

об'єкт пізнання, сферою активної діяльності, частиною їх життя, взаємовідношень, всього ладу дитячого життя. Разом з тим В.О. Сухомлинський прийшов до висновку, що природа сама по собі не виховує, виховує тільки активне взаємовідношення людини з природою. Цей висновок є основним принципом в організації праці учнів Павлишської середньої школи: "Ми прагнемо, щоб все життя вихованців було наповнене творенням у світі природи. Ми не уявляємо собі повноцінного виховання без того, що кожний наш вихованець за роки навчання в школі не перетворив декілька десятків квадратних метрів мертвої глини, мертвого пустаця в родючий ґрунт. Це нелегка, але необхідна праця".<sup>3</sup>

В.О. Сухомлинський підкреслював, що в умовах сільської школи взаємодія учнів з природою невичерпна і головним напрямком її боротьби за охорону природи повинно бути, перш за все, боротьба за збереження родючості ґрунту. Направивши свої знання і сили на боротьбу з руйнівною стихією, діти, підлітки і юнаки проходять школу громадянства, навчаються розуміти цінну природних скарбів і праці.

Погляди українських просвітителів на роль взаємодії дітей з природою та її вплив на розвиток особистості мають велике пізнавальне значення для сучасної теорії і практики виховання підростаючого покоління.

1. Духнович О.В. Народная педагогика в пользу училищ и учителей сельских / У кн.: Антология педагогической мысли Украинской ССР. – М.: Педагогика, 1988.
2. Ушинський К.Д. Вибрані твори у 2-х томах. – Т. 1. – К.: Рад. школа, 1983.
3. Сухомлинський В.О. Вибрані твори у 5-ти томах. – Т.5. – К.: Рад. школа, 1980.